

Suriyeli Öykücü Sa'îd Hûrâniyye ve Ahî Rafîk (Ağabeyim Refik)

Adlı Kısa Öyküsü

Mücahit KÜÇÜKSARI¹

1. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Ana Bilim Dalı, Konya, Türkiye, mucahitkucuk@gmail.com

Makale Bilgileri

Öz

Makale Geçmişi

Geliş: 07.09.2020

Kabul: 15.10.2020

Yayın: 31.12.2020

Anahtar Kelimeler:

Arap Dili ve Edebiyatı,
Kısa Öykü,
Sa'îd Hûrâniyye,
Ağabeyim Refik.

Sa'îd Hûrâniyye 1940'lı yılların sonu ve 50'li yılların başında yazdığı kısa öyküleriyle Arap edebiyatında kısa öykü türüne yeni bakış açıları kazandıran isimlerden biridir. Hayatının farklı dönemlerinde yazdığı öykülerinde, sosyal ve siyasi alanlardaki düşüncelerini okura iletme çabası içerisinde olmuştur. Arap kısa öyküsünün kurucu nesli olarak adlandırılan yazarlar arasında da yer almaktadır. Öykülerinde önceki dönemlerden farklı bazı yeni yazım metotları yer almaktadır. Teknik ve sanat bakımından da kısa öykü türüne önemli katkıları olmuştur. Kaleme aldığı ve okuyucuların dikkatini çekmeyi başaran kısa öykülerinden birisi *Ahî Rafîk (Ağabeyim Refik)*'tir. On yaşındaki Saîd ve onun on beş yaşında ölen ağabeyi Refik'in hikâyelerinin anlatıldığı bu kısa öykü, ölüm mefhumu ve insanların bu mefhum karşısındaki tutumlarının sorgulandığı ve buna ek olarak da bazı sosyal mesajların verildiği başarılı bir eserdir. Yalın ve anlaşılır bir dille kaleme alınan öykü, anlatım teknikleri açısından da oldukça zengin bir niteliğe sahiptir. Yazar dış diyalog tekniği başta olmak üzere iç monolog, betimleme ve montaj gibi anlatım teknikleriyle tekdüzelikten uzak bir üslup ortaya koymuştur. Bu özelliklerinden ötürü de söz konusu öyküsü başta olmak üzere Sa'îd Hûrâniyye'nin kaleme aldığı öykülerin modern Arap öykücülüğünün gelişmesi noktasında önemli katkıları vardır. İşte bu makalede söz konusu öykü teknik ve tematik yönleriyle ele alınacak, Sa'îd Hûrâniyye'nin Arap edebiyatında kısa öykü türüne yaptığı katkılar tespit edilmeye gayret edilecektir.

Syrian Story Writer Sa'îd Hourāniya and His Short Story Titled Akhee Rafeeq (My Brother Rafeeq)

Article Info

Abstract

Article History

Received: 07.09.2020

Accepted: 15.10.2020

Published: 31.12.2020

Keywords:

Arabic Language and
Literature,
Short story,
Sa'îd Hourāniya,
My Brother Rafeeq.

Sa'îd Hourāniya is one of the names that brought new perspectives to the short story genre in Arabic literature with his short stories written in the late 1940s and early 50s. In his stories he wrote in different periods of his life, he was in an effort to convey his thoughts in the social and political fields to the reader. He is also among the writers who are called the founding generation of the Arab short story. There are some new writing methods in his stories that are different from previous periods. He also made important contributions to the short story genre in terms of technique and art. One of the short stories he wrote and managed to attract the attention of the readers is Ahî Rafîq (My Brother Rafeeq). This short story, which tells the stories of ten-year-old Said and his brother Refik, who died at the age of fifteen, is a successful work in which the concept of death and people's attitudes towards this concept are questioned and in addition, some social messages are given. The story, written in a plain and understandable language, is also very rich in terms of narrative techniques. The author has created a style far from monotony with narrative techniques such as the external dialogue technique and the internal monologue, description and assembly. Due to these features, the stories written by Sa'îd Hourāniya, especially the story in question, have important contributions in the development of modern Arab storytelling. In this article, the aforementioned story will be discussed with its technical and thematic aspects, and the contributions of Saeed Houraniyah to the short story type in Arab literature will be determined.

Atıf/Citation: Küçüksarı, Mücahit. "Suriyeli Öykücü Sa'îd Hûrâniyye ve Ahî Rafîk (Ağabeyim Refik) Adlı Kısa Öyküsü". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50/50(2020), 57-80.

DOI: <http://dx.doi.org/10.51121/ilafak.2020.4>

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Arap kültür ve medeniyetinin kayıt defteri, Câhiliye döneminden başlayarak asırlar boyunca büyük ölçüde şiir olmuştur. Ancak 19. asrın ikinci yarısına gelindiğinde Arap dünyasının her alanda Batı'yla ilişkilerinin artması edebî anlamda da olumlu sonuç vermiş ve sonraki yıllarda roman, öykü, tiyatro gibi modern edebi türlerin Arap edebiyatına dâhil olmasının zemini oluşmuştur.¹ Özellikle de Puşkin, Gogol, Tolstoy, Dostoyevski gibi meşhur edebiyatçıların eserlerinin Arap dünyasında tanınmasını sağlayan tercüme faaliyetleri bu noktada önemli bir rol oynamıştır.² Batı edebiyatından yapılan tercüme faaliyetleri özellikle Fransız, Rus ve İngiliz yazarların öyküleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Suriyeli edebiyatçılar da bu çeviri faaliyetlerinde önemli roller üstlenmişlerdir.³

Arap edebiyatında hikâye, bir edebî tür olarak -her ne kadar modern dönemdeki tarzdan farklı olsa da- asırlardan bu yana bilinmektedir. Hikâyeler eski dönemlerde dahi Arapların söz ve sohbetlerinin parçası olmuştur.⁴ Modern anlamda Arap edebiyatında öykücülük, farklı görüşler olmakla birlikte, Mısırlı yazar Muhammed Teymûr'un 1917 yılında yayımlanan *Fi'l-kitâr (Trende)* adlı öyküsüyle başlamış ve ilerleyen yıllarda farklı aşamalardan geçmiştir.⁵ Nitekim ilk öykünün ortaya konduğu bu yıldan 1930'lu yıllara kadar devam eden süreç doğuş dönemi olarak isimlendirilmektedir.⁶

Suriye de ise özellikle 1930'lu yılların başında modern kısa öykücülüğün gelişmesine zemin hazırlayan şartların hazır hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu yıllarda Muhammed en-Neccâr başta olmak üzere Fuâd eş-Şâyib, Ali Hulkî, Cebrâil Saâde gibi pek çok önemli isim kısa öyküler kaleme almaya başlamış ve bu isimler arasında yer alan Muhammed en-Neccâr modern Suriye öykücülüğünün kurucu ismi olarak da nitelendirilmiştir.⁷ Öte yandan Ali Hulkî de bu alanda şöhret kazanmış ve 1931 yılında yayımlanan "*er-Rabî' ve'l-Harîf*" (*İlkbahar ve Sonbahar*) adlı öykü koleksiyonuyla Arap edebiyatında sanatsal bakımdan belli bir düzeye sahip, farklı beşeri problemleri ele alan, öykü diline, gerçekçiliğe ve psikolojik tasvirlerle önem veren ilk öykücü olarak kabul

¹Na'im el-Yâfi, *et-Tatavvuru'l-fennî li şekli'l-kıssati'l-kaşîra fi'l-edebi'l-şâmiyyi'l-hadîs*, (Dimâşk: İttihâdu'l-Kuttâbi'l-Arab, 1982), 13; Ayrıca bk. Muhammed Vehbi Dereli, "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın 'Yolcu' Adlı Öyküsü", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 13/2 (2013): 162.

²Ğassân Abdulmecîd, "Neş'etu'l-kıssati'l-kaşîra fî Sûriye ve tehavvulâtuhâ", *Mecelletu Cîl ed-Dirâsâtu'l-Edebiyye ve'l-Fikriyye* 7/49 (2019): 40.

³Mustafa Şâkir, *Muhâdarât 'ani'l-kıssa fî Sûriyye*, (Kahire: Ma'hedu'd-Dirâsâti'l-'Arabiyyeti'l-'Alemiyye, 1958), 54.

⁴Ahmed Matlûb, *Mu'cemu mustalahâti'n-nakdi'l-'arabiyyi'l-kadîm*, (Beyrut: Mektebetu Lubnân Nâşirûn, 2001), 322.

⁵Bk. Musa Yıldız, "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü; Muhammed Teymûr'un Fi'l-Kitâr'ı", *Nüşa: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2002): 43-55; Muhammed Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı", *Marife: Bilimsel Birikim (Marife: Dini Araştırmalar Dergisi)* 6/2 (2006): 133-150.

⁶Husâm el-Hatîb, *Subulu'l-mu'essirâti'l-ecnebiyye ve eşkâluhâ fi'l-kıssati's-Sûriyye*, (Dimâşk: Matabi'u'l-İdâratî's-Siyâsiyye, 5. Basım, 1991), 39.

⁷el-Yâfi, *et-Tatavvuru'l-fennî li şekli'l-kıssati'l-kaşîra fi'l-edebi'l-şâmiyyi'l-hadîs*, 128; Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı", 135.

edilmiştir.⁸ 1940'lı yılların sonuna kadar devam eden bu önemli süreci nitelik ve nicelik bakımından modern Suriye öykücülüğünün çocukluk evresi olarak da değerlendirmek mümkündür.⁹ Zira bu dönemde kaleme alınan kısa öyküler sanatsal ve kurgusal bakımdan tam anlamıyla olgunlaşmamıştır.¹⁰

50'li yıllara gelindiğinde Suriye'de siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda pek çok gelişme yaşanmış ve edebiyat alanında da yeni kapılar aralanmaya başlamıştır. Özellikle şehirleşmenin artması, eğitim düzeyinin yükselmesi, gazeteciliğin gelişmesi vb. durumlar genelde Arap edebiyatının özeldede öykücülüğün farklı bir aşamaya taşınması noktasında olumlu faktörler olmuştur.¹¹ Öte yandan Arap edebiyatında klasik akımın yanı sıra gerçekçilik ve Jean-Paul Sartre'ın görüşleri ve milliyetçilik ekseninde şekillenen varoluşçuluk gibi farklı akımlar da ortaya çıkmıştır.¹² Toplumsal hayatta baş gösteren problemlerin ele alındığı ve problemlerin çözümüne yönelik önerilerin sunulduğu sosyal gerçeklik akımı¹³ ise belki de en baskın akım olarak tezahür etmiştir.¹⁴ 1951'de kurulan Suriyeli Yazarlar Birliği ve 1954'te kurulan Arap Yazarlar Birliği gibi edebiyat alanında tesis edilen ve toplumda her alanda yaşanan sorunlarla mücadele etmeyi kendilerine vazife sayan kuruluşlar da o dönemde önemli yer edinmişlerdir.¹⁵

1940'lı yılların sonu ve 50'li yılların başında öyküler yazan Abdüsselâm el-'Uceylî, Hasîb Keyâlî, Samîm eş-Şerîf, Şevkî Bağdâdî, Nasruddîn el-Bahra, Adnan ed-Dâ'ûk ve Saîd Hûrânîye gibi isimler Suriye ve doğal olarak da Arap kısa öykücülüğünde adeta yeni sesler olmuşlardır. Bu isimler sosyal, siyasi ve fikri anlamda ele alınmasını zorunlu gördükleri meseleleri kendi düşünce tarzları doğrultusunda öykülerinin muhtevasına dâhil etmişler, tıpkı köklü Arap şiiri gibi kısa öykü vasıtasıyla da toplum içerisinde aktif roller üstlenilebileceğini ispat etmeye çalışmışlardır.¹⁶ Bu kuşak Arap kısa öyküsünde kurucu nesil olarak da isimlendirilmektedir. Çünkü bu isimler yoluyla kısa öyküde daha önceki dönemlerden farklı ve yeni yazım teknikleri geliştirilmiş, teknik ve sanatsal anlamda kısa öykü farklı bir mecraya taşınmıştır.¹⁷ Ayrıca kısa öykü yazımında yaşanan bolluk da bu dönemin ayırt edici özelliklerinden birisi olmuştur.¹⁸ Şimdi bu dönemin önemli yazarlarından Sa'îd Hûrânîye ve Ahî Rafîk (Kadeşim Refîk) adlı kısa öyküsü hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

⁸Abdullah Ebû Heyf, *el-Kıssatu'l-kasîra fî Sûriyye mine't-taklîd ile'l-hadâse*, (Dimaşk: İttihâdu'l-Kuttâbi'l-Arab, 2004), 80.

⁹el-Hatîb, *Subulu'l-mu'essirâti'l-ecnebiyye ve eşkâluhâ fi'l-kıssati's-Sûriyye*, 39.

¹⁰Riyâd İsmet, *es-Savt ve's-sadâ dirâse fi'l-kıssati's-Sûriyyeti'l-hadîse*, (Beyrut: Dâru't-Tal'â, 1979), 28; el-Yâfi, *et-Tatavvuru'l-fennî li şekli'l-kıssati'l-kasîra fî'l-edebî'l-şâmiyyi'l-hadîs*, 128.

¹¹Abdulmecîd, "Neş'etu'l-kıssati'l-kasîra fî Sûriye ve tehavvulâtuhâ", 41.

¹²Muhammed Kâmil el-Hatîb, *es-Sehm ve'd-dâira*, (Beyrut: Dâru'l-Fârâbî, 1979), 31.

¹³Mücahit Küçüksarı, "Tevfik Yûsuf el-Avvâd'ın 'er-Rağîf' Adlı Romanında Türk İmajı", *Mütefekkir* 3/6 (Aralık 2016): 309.

¹⁴el-Hatîb, *es-Sehm ve'd-dâira*, 31.

¹⁵Ebû Heyf, *el-Kıssatu'l-kasîra fî Sûriyye mine't-taklîd ile'l-hadâse*, 59.

¹⁶Ebû Heyf, *el-Kıssatu'l-kasîra fî Sûriyye mine't-taklîd ile'l-hadâse*, 89.

¹⁷Bk. Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı", 135.

¹⁸el-Hatîb, *Subulu'l-mu'essirâti'l-ecnebiyye ve eşkâluhâ fi'l-kıssati's-Sûriyye*, 39.

1. Sa'îd Hûrâniyye'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Sa'îd Husnî Hûrâniyye 1930 yılında Şam'ın el-Meydân Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir.¹⁹ Şam'a Hûran'dan gelerek el-Meydân Mahallesi'ne yerleşen yoksul bir ailenin çocuğudur.²⁰ II. Dünya Savaşı'ndan önce tüccarlık yapan babası savaş nedeniyle iflas eden yazar, küçük yaşlarda bir kükürt atölyesinde çalışmaya mecbur kalmıştır. Edebiyata olan ilgisi küçük yaşlarında başlamış ilkokula giderken pek çok dünya klasiği roman ve sayısız kısa öykü okumuştur.²¹

Adil isimli kardeşinin zengin bir kütüphanesi olduğu, bu sebeple de yazarın kitaplara düşkünlüğünün çocukluk döneminden başlayarak gündün güne arttığı söylenmektedir. Muhafazakâr bir aileye mensuptur. Babası okul saatleri dışında onu farklı hocalara gönderir, Arap dili alanında kendisini geliştirmesini isterdi. Ancak bu hocalarla fikri açıdan uyuşmadığını hisseden yazar zamanla okula da gitmemeye başlamış ve Zahirîye Kütüphanesi'nde bolca vakit geçirir olmuştur. Yazar eğitim hayatının bu ilk dönemlerinde şiirler ve kısa öyküler de yazmaya başlamıştır. Yazdığı bu ilk şiir ve öyküleri arkadaşlarına okuduğunda, anlaşılması güç ve kapalı bir dil kullandığını fark etmiştir. Bu durum sonraki dönemlerde kaleme alacağı eserlerde basit, anlaşılır bir dil kullanmanın önemini anlamasına katkıda bulunmuştur.²²

İlk ve orta öğrenimini Şam'da farklı okullarda tamamlamıştır. Üniversite eğitimini ise yine Şam'da tamamlamış ve Edebiyat Fakültesi Arap Dili Bölümü'nden lisans diploması almıştır. Üniversite eğitiminin ardından Süveydâ, Deyrezor ve Haseke gibi farklı kentlerde öğretmenlik vazifesinde bulunmuştur. Ayrıca Suriyeli Yazarlar Birliği ve Arap Yazarlar Birliği adlı cemiyetlerin kurucu isimleri arasında yer almıştır.²³ Sahip olduğu düşünceleri çevresiyle sürekli çatışma halinde olmasına neden olmuştur. Bu bakımdan Şam'dan Beyrut'a kaçmış ve bir süre orada kalmıştır.²⁴ Öte yandan el-'Arabiyye gazetesinde gazetecilik yapmış ve Kültür Bakanlığı'nda da memur olarak çalışmıştır. Avrupa'nın pek çok ülkesini ziyaret etme olanağı bulan yazar 1979-1984 yılları arasında da Moskova'da yaşamıştır.²⁵

Üniversiteye başladığı yıllarda bazı edebiyat dergilerinde şiirleri ve öyküleri yayımlanır. Ancak kaleme aldığı şiirleri çok beğenmeyen yazar, asıl yetenekli olduğu alanın kısa öykücülük olduğuna ve bundan sonraki yıllarda bu yolda yürümeye karar verir. Öyle ki ilk yayımlanan öyküsüyle katıldığı bir yarışmada o dönemde aktif olarak öyküler kaleme alan pek çok yazar arasında birinci olur ve bu alandaki yeteneğini de ispat eder. Sonraki yıllarda da öykü ve tiyatro alanında düzenlenen yarışmalarda dereceler elde ederek, edebiyat dünyasında tanınan biri haline gelir. Bu süreçte Marksist

¹⁹ Robert Kambil Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, (Beyrut: eş-Şeriketu'l-Müttehide li't-Tevzî, 1996), 1: 515; Nizâr Abâza - Muhammed Riyâd el-Mâlih, *İtmâmu'l-a'lâm* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1999), 109.

²⁰ Mahbûbe Muhammedî Muhammed Âbâdî, *Cemâliyyâtu'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye* (Dimaşk: Vizâratu's-Sekâfe, 2011), 11.

²¹Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 515.

²²Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 515-516.

²³Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 515; Âbâdî, *Cemâliyyâtu'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye*, 11.

²⁴Abâza - el-Mâlih, *İtmâmu'l-a'lâm*, 109; Âbâdî, *Cemâliyyâtu'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye*, 11.

²⁵Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 515.

öğretileri benimseyen ve bu öğretilerin sıkı bir savunucusu haline gelen yazar muhafazakâr bir yapıya sahip olan ailesiyle de şiddetli bir çatışma haline girmiştir. Nitekim bu süreç ilerleyen zaman diliminde evden kovulmasıyla sonuçlanmıştır. “*Ve fi'n-nâsi'l-meserra*” adlı öykü koleksiyonunda da esas olarak bu mücadele sürecini ve evden uzaklaşıp karşılaştığı zorlukları ele almıştır.²⁶

Hûrâniyye'nin nüktedan, bazen sinirli, her şart altında fikirlerini söyleme hususunda çekincesi olmayan bir kişiliğe sahip olduğu ifade edilmektedir. Hayatının bazı dönemlerinde hapse girmiş, sürgün edilmenin ve sürekli olarak gözetilmenin baskısını yaşamış birisidir.²⁷

Siyasi görüşleri nedeniyle Süveyda'da başladığı öğretmenlik görevine Deyrezor ve Haseke kentlerinde devam eden Hûrâniyye buralarda, kendi zor hayatının yanı sıra insanların zor yaşam şartlarını ve yoksulluğunu müşahede etmiştir. Nitekim ikinci öykü koleksiyonu olan “*Şitâ'un kâsin âhar*”da bu sıkıntılı süreçleri işlemiştir. Askerlik vazifesini de Haseke'de yapan yazar bu dönem içerisinde bedevî hayatın ve çiftçiliğin bütün sırlarına vâkıf olmuş ve “*Ve enkazna'l-Hukûme*”, “*Arîzatu istirhâm*” ve “*Kiyâmetu'l-Âzâr*” gibi öykülerinde bu yaşam biçimlerini işlemiştir. Askerlikten sonra görüşleri nedeniyle birkaç kez 3 ayla 1 yıl arasında değişen sürelerle hapse mahkûm edilmiştir. Ancak kendisini en çok üzen ve bir süre yazmaya ara vermesine neden olan olay; bir mahkeme sürecinde tüm savunma evraklarıyla birlikte kaleme aldığı çok sayıda öyküsünün ve bir de romanının kaybolması olmuştur. İki yıl işsiz kalan yazar ardından Moskova'ya gitmiş ve orada farklı kuruluşlarda çalıştıktan sonra tekrar Suriye'ye dönmüş ve burada yaşamaya devam etmiştir.²⁸

Sa'îd Hûrâniyye, Arap Edebiyatı'nda kısa öykünün en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilir. Zira Suriye'de kısa öykünün sanatsal ve teknik anlamda gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. Suriye kısa öyküsünün sahip olduğu geleneksel ve betimlemeye dayalı yapısında yenilikler yapmış ve 1950'li yıllarda onu, hayalle gerçeğin birlikte yer aldığı farklı bir konuma taşımayı başarmıştır.²⁹

Hûrâniyye “*Ve fi'n-nâsi'l-meserra*”, “*Şitâ'un kâsin âhar*” ve “*Senetân ve tahteriku'l-ğâbe*” adlı kısa öykü koleksiyonlarının yanı sıra kendi fikir ve düşüncelerine yer verdiği “*Selâm yâ Farsûfyâ*” adlı kitabı yazmıştır. Diğer taraftan Çehov ve Cengiz Aytmatov gibi pek çok önemli ismin eserlerini Arapçaya çevirmiştir.³⁰ 4 Haziran 1994 yılında ise vefat etmiştir.³¹

²⁶Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 516.

²⁷Âbâdî, *Cemâliyyâtu'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye*, 11; Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 515.

²⁸Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 517.

²⁹Âbâdî, *Cemâliyyâtu'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye*, 11.

³⁰Yesûî, *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*, 1: 518; Abâza - el-Mâlih, *İtmâmu'l-a'lâm*, 109.

³¹Âbâdî, *Cemâliyyâtu'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye*, 11.

2. “Ahî Rafîk/Ağabeyim Refîk” Adlı Kısa Öykünün Teknik-Tematik İncelemesi

2.1. Öykünün Türü ve Olay Örgüsü

Kısa öykü yalnızca birkaç sayfadan müteşekkil bir anlatıdan ibaret değildir. Özellikle 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan, bazı şekli özelliklere sahip modern bir edebiyat türüdür. 19. yüzyıldan önce de Batı Edebiyatı'nda kısa öykü yazma çabaları olsa da bu çabalar genellikle şekil açısından yetersiz kalmıştır.³² 19. yüzyılın ikinci yarısında Guy de Maupassant'la birlikte kısa öykü anlayışı değişmiştir. Bu tarz öyküler olay endekslidir. İnsanların yaşadığı veya yaşaması muhtemel olan olaylar, giriş bölümünden sonuca kadar ilgi uyandıracak bir biçimde okuyucuya aktarılır. Bu anlayış, en büyük gayesi alışıldık, basit ve küçük olgulardan hareketle hakikati elde etmek olan yeni bir gerçekçilik akımının da başvurduğu bir yöntem haline gelmiştir. Çehov'la birlikte olaylardan daha ziyade, belli bir zaman diliminde gerçekleşen olaylar karşısında insanın sergilediği tavırlar ön plana çıkarılmış ve kısa öykünün çehresi biraz daha değişmiştir.³³ Bu iki isimden hareketle de kısa öyküler genel olarak “olay (klasik vaka)” ve “durum (kesit)” öyküsü olarak iki ana gruba ayrılmıştır.³⁴ Bu bağlamda “Ağabeyim Refîk” adlı öykü incelendiğinde net bir şekilde “olay (klasik vaka)” öykü türünde olduğu görülmektedir.

Öykü bir haber ya da bilginin aktarımıdır. Ancak her haber aktarımı öykü olarak nitelenemez. Bunun için öncelikle bazı şartların bulunması gerekir. Bunların başında da kurgu gelmektedir. Yani aktarılan haberin her bir ayrıntısı ve parçası uyum içerisinde olmalı ve bütünlüğe sahip bir fikir ortaya konmalıdır. Öte yandan aktarılan bu haberin bir olay olarak değerlendirilebilmesi için giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine de sahip olması gereklidir. Olayın eksiksiz aktarımı ise nasıl meydana geldiğinin yanı sıra zaman, mekân ve vuku sebebi bilgilerini de gerektirmektedir. Bu da bizzat olaya dâhil olan veya ondan etkilenen şahıs kadrosunu tanımayı zorunlu kılmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse bir öykünün var olabilmesi için olay, özne ve ana fikir üçlüsünün sağlam bir kurguyla ele alınması şarttır. Olaylar ve şahıslar öykünün başından sonuna kadar bu ana fikre hizmet etmelidir ki öykünün bütünlüğü bozulmasın.³⁵

“Ağabeyim Refîk” adlı öyküde yazarın olayın ana kahramanı Refîk'in Sa'îd'i gezintiye götürmek istemesi ama annelerinin buna karşı çıkmasıyla başlangıç yaptığı görülecektir. Ardından annesinin zorlamasıyla evde kalan Sa'îd'in evlerine gelen ve aslında hiç de hoşlanmadığı biri olan Ümmü Tahsin'le yaşadıkları gerilimi tırmandırır. Can havliyle bir şekilde evden uzaklaşan Sa'îd'in, abisi Refîk'in ölüm haberini almasıyla artık gerilim doruk noktasına ulaşır. Bu aşamadan sonra Sa'îd'in hisleri ve gözlemlerinin

³²Ruşdî, *Fennu'l-kıssati'l-kasîra*, 1.

³³Detaylı bilgi için bk. Ruşdî, *Fennu'l-kıssati'l-kasîra*, 8-11; Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Avcı Ofset, 2001), 184.

³⁴Detaylı bilgi için bk. Cengiz Çalıklılıç, *Teknik ve Tematik Açından Tevfik el-Hakîm'in Öykücülüğü* (Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2015), 17 vd.

³⁵ Ruşdî, *Fennu'l-kıssati'l-kasîra*, 8 vd.

yer aldığı ve ölüm mefhumunun sorgulandığı çözüm bölümü gelir ve öykü sonuca bağlanır.

Bir öykünün sağlam bir kurguya sahip olabilmesi için giriş bölümünün ardından gerilimin tırmandığı bir gelişme bölümü, bu gerilimin doruk noktasına ulaştığı bir bölüm, doruk noktasından sonra da olayların çözüme kavuştuğu ve sonuçlandığı kısım gelmelidir.³⁶ Bu bağlamda Sa'îd Hûrâniyye'nin öyküyü ilgi çekici ve merak uyandırıcı bir tarzda kurguladığı ve bu noktada başarılı olduğu ifade edilmelidir.

2.2. Zaman ve Mekân

Öykünün önemli unsurlarından biri de zamandır. Öykü eleştirilerinde zaman kavramı kullanıldığında genel olarak olayın gerçekleştiği “vaka zamanı” ve anlatıcının olayı anlattığı “anlatma zamanı” olmak üzere iki kavram akla gelir ve incelemeler de bu minvalde yapılır.³⁷ Hûrâniyye'nin öyküsü incelendiğinde vaka zamanı olarak net bir tarihin verilmediği, bunun yerine daha genel ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Buna göre olay gerçekleştiğinde yani Refik öldüğünde 15 yaşında kardeşi Sa'îd ise on yaşındadır. Şu ifadelerde bu durum ortaya çıkmaktadır:

Annem bana üzerinde siyah benekler olan gri, yeni bir elbise getirdiğinde on yaşındaydım. Elbise hoşuma gitmemişti. Çünkü cebi arkadaşlarımla bazen iddiasına, bazen öylesine, bazen eşli, bazen de tekli oynadığımız kayısı çekirdeklerini alamayacak kadar küçüktü. Ağabeyim Refik beni teselli etmek üzere geldiğinde merdivenin başında durmuş içli içli ağlıyordum. On beşinde bir delikanlıydı.³⁸

Öte yandan şu ifadelerden de olayın bir Cuma günü gerçekleştiği anlaşılmaktadır:

- Evet, tabi. Cuma günü gerçekleşen bu ölümden dolayı ne mutlu ona!³⁹

Öykünün giriş, gelişme ve sonuç kısımları zaman olarak göz önünde bulundurulduğunda ise vaka zamanının gündüz başlayıp gece sona eren bir zaman dilimini kapsadığı görülecektir. Zira öykünün sonuna doğru “Akşam kapkaranlık ve rahatsız ediciydi. Yorgunluk takatimi kesmişti.” ifadeleriyle akşam vaktinin girdiği belirtilirken, öykünün son cümlesinde “Ve yine ilk kez başımı yorganla örtüp içimden gelerek, canhıraş bir halde yıldızlar sönene değin ağladım.” ifadesiyle Sa'îd'in gece boyu ağladığı ifade edilmiş ve böylece vaka zamanı gecenin bitişiyle son bulmuştur.

Yazar öykünün bazı bölümlerinde daha önceki zamanlara atıfta bulunarak geriye dönüş tekniğini de uygulamıştır. Bu yolla karakterler hakkında yeni bilgiler vermiş, öyküye canlılık kazandırmış ve okuyucuyu tek bir zamanla sınırlı tutmamıştır. Aşağıda örnek olarak verilen pasajda yazar, Refik'in ölümünden sonra onun hayatta olduğu zaman dilimlerine dönüş yapmış ve onunla ilgili farklı bilgileri de bizlere sunmuştur:

³⁶ Sevim Gündüz, *Öykü ve Roman Yazma Sanatı*, (İstanbul: Toroslu Kitaplığı, 2003), 58.

³⁷ İsmail Çetişli, *Metin Tahlillerine Giriş/2: Hikâye, Roman, Tiyatro*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 2009), 73.

³⁸ Sa'îd Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, (Dimişak: Menşûrâtu Vizâratî's-Sekâfe, 2005), 193.

³⁹ Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 199.

Her akşam böyle bir vakitte odama gelir, kardeşim Adil'le siyaset, edebiyat, sinema ve aktrisleri konuşurken bir sigara tütürürdü. Bense büyülenmiş bir halde ona, parlak saçlarına ve muhteşem yüz hatlarına bakardım. İçten içe hayranlık duyardım ona. Bana baktığında güzel gözlerinin, bir dilberin saçları gibi yumuşacık bir dokunuşla yüzüme gark olduğunu hissederdim. Bana derslerimi sorardı. Matematik problemlerinin ve hocamızın her vesileyle bize tekrar ettiği şiirin irabının çözümünde bana yardım ederdi.⁴⁰

Öykü ve roman gibi edebî türlerin en önemli unsurlarından biri de mekândır. Kişilerin yaşadığı çevreden etkileneceği ve olayların cereyan ettiği bölgeye göre farklı şekillere bürüneceği de bir gerçektir. Bu bağlamda öykü ve romanda gerçek ve soyut olmak üzere iki mekân türünden bahsedilir. Adlandırmadan da anlaşılacağı üzere somut mekân insanların hayatlarını idame ettirdikleri gerçek yerler iken soyut mekân hayalî yerler olarak ifade edilebilir.⁴¹

Ağabeyim Refîk adlı öykü somut mekânlarda geçmektedir. Olayların hangi şehirde yaşandığına dair açık bir ifade yoktur. Ancak "Bahsa" adında bir bağa yapılan geziden bahsedilmesi günümüz Şam şehrinin öykünün mekânı olduğunu göstermektedir.⁴² Öte yandan öyküde yaşanan olayların bir kısmı kapalı mekânda, Said ve Refik kardeşlerin evinde geçmektedir. Said kardeşinin ölümünün ardından içine düştüğü çaresizliği anlatabilmek adına yaşadıkları evin tasvirlerinden olabildiğince faydalanılmıştır. Örneğin akşam vakti gelince Said'in içine düştüğü buhran şu şekilde tasvir edilmiştir:

Akşam kapkaranlık ve rahatsız ediciydi. Yorgunluk takatimi kesmişti. Uyumak için çardaktan kaçtım. Odam iki odadan ikincisiydi. İlki ağabeyim Refîk'in, ikincisi ise büyük kardeşimle benim. Odasının önünden geçerken korktum. Odadaki her şey karanlığa gömülmüştü. Her çıkıntı bana bir insan başı gibi geliyor ve içimi ürpertiyordu. Yatağın ardında dikilip yüzüme dik dik baksa ne olurdu! Kesin bağırır, kendimi pencereden atardım.⁴³

Öyküde kapalı mekân tasvirlerinin dışında açık mekân ve tabiat tasvirlerinin de olduğu görülmektedir:

Ardından kapıya doğru koştum. Sonra çarşının kalabalığında kayboldum. Yolda arkadaşlarımla buluştum ve kıra, "Bahsa" adı verilen bağa doğru yola çıktık. Tepeye tırmandık. Tepenin ardında akıp giden küçük nehri aşabilmek için teker teker atladık.⁴⁴

Görüldüğü üzere yazar burada tepenin ve nehrin olduğu bir bölgeyi tasvir etmiştir.

⁴⁰Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 201.

⁴¹Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, (Ankara: Öncü Basımevi, 7. Basım, 2009), 133 vd.

⁴²Bk. Muhammed b. Abdirezzâk b. Muhammed Kurd Alî, *Hutatu's-Şâm*, (Dimaşk: Mektebetu'n-Nûrî, 3. Basım, 1983), 6: 62.

⁴³Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 200.

⁴⁴Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 195.

2.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Kurmaca bir eseri meydana getiren unsurların kim tarafından kimlere ve hangi şekilde anlatılacağı bakış açısı olarak isimlendirilir. Öykünün tam anlamıyla ortaya konulabilmesi için yazar olayları kahramanlar gibi görmeli, onların duygu ve düşüncelerini çarpıcı bir biçimde okura aktarabilmelidir. Bunun için de bakış açısını sağlam bir şekilde kurgulamalı ve planlamalıdır. Yoksa olay örgüsünün bir bütün içerisinde anlatımı noktasında sorunlar çıkma ihtimali doğacaktır.⁴⁵

Bu bağlamda öykü sanatında, ilâhî bakış açısı, gözlemci figüran bakış açısı, tekil bakış açısı ve çoğul bakış açısı olmak üzere dört yazım tekniği görülür. İlâhî bakış açısı yöntemiyle kaleme alınan öykülerde yazar olayların içerisine dâhil olmadan hâkim bir bakış açısıyla kahramanların zihin dünyasına girer, onların duygu ve düşüncelerini yaptığı çıkarımlar vasıtasıyla okura aktarır. Gözlemci figüran bakış açısı tekniğiyle yazılan öykülerde ise yazar bizzat olayların içine girer ve gözlem yeteneğini konuşturur. Olaylara bizzat müdahil olmaz ancak yaşananları gözlem yeteneği sayesinde okura aktarır. Kahraman anlatıcı olarak da isimlendirilen tekil bakış açısı yöntemiyle kaleme alınan öykülerde ise yazar bizzat olay örgüsünün merkezinde yer alan kahramanın ağzıyla olayları anlatır ve onun gözlemlerini, hislerini ve düşüncelerini okura aktarır. Özellikle modern dönem romanda karşılaşılan çoğul bakış açısında ise anlatıcının rolü olabildiğince aza indirgenir. Olaylar bir tiyatro gibi okura sunularak sahne tekniği uygulanır.⁴⁶

Bu bilgiler ışığında Hûrâniyye'nin öyküsü incelendiğinde tekil bakış açısı yönteminin kullanıldığı görülecektir. Yazar, anlatıcı olarak öykünün ana kahramanlarından biri olan Said'i tercih etmiştir. Olaylar Said'in ağzından birinci tekil kişi kipiyle okura aktarılmıştır:

Annem bana üzerinde siyah benekler olan gri, yeni bir elbise getirdiğinde on yaşındaydım. Elbise hoşuma gitmemiştii. Çünkü cebii arkadaşlarımla bazen iddiasına, bazen öylesine, bazen eşli, bazen de tekli oynadığımız kayısı çekirdeklerini alamayacak kadar küçüktü. Ağabeyim Refik beni teselli etmek üzere geldiğinde merdivenin başında durmuş içli içli ağlıyordum.⁴⁷

Yazar olayları aktarırken adeta kahramanın iç dünyasına girmiş ve onun olaylar karşısında hissettiği duyguları yalın ve gerçekçi bir biçimde yansıtmıştır. Bunu yaparken de anlatım noktasında kendinden bir ekleme yapmamış, kahramanın duygu ve düşüncelerini yansıtmakla sınırlı kalmıştır.

Tahsin'in yaşlı annesi geldi. Solgun ve sarıydı. Şeytan gibi gözüküyordu. Omzumu hafifçe sıvazladı. Banyo lifine benzeyen sert eliyle yanağıma geçince bir tiksinti hissettim. Sonra beni kucağına aldı. Anlaşılması güç bazı kelimeler mırıldanıyordu. Beni bir korku

⁴⁵Detaylı bilgi için bk. Çalıklılıç, *Teknik ve Tematik Açından Tefvik el-Hakîm'in Öykücülüğü*, 38.

⁴⁶Çalıklılıç, *Teknik ve Tematik Açından Tefvik el-Hakîm'in Öykücülüğü*, 38-41.

⁴⁷Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 193.

sardı. Vücudumun azalarında gezdirirken elinin hareketlerini takip etmeye başladım. Titriyordum. Masaj selamete son buldu. İç çekerek kucağından indim. Sonra iki kenarına kalın, beyaz bir iplik bağlanmış katlı, küçük bir bez parçası çıkardı.⁴⁸

2.4. Şahıs Kadrosu

Öykü ve roman gibi kurmaca edebî türlerde şahıs kadrosuyla kastedilen bu anlatılarda yer alan kişiler ve tiplemeldir. Öyküde sunulan olay örgüsünün eksiksiz olabilmesi olaya dâhil olan insanları ve bu insanların farklı yönleriyle ortaya konmasını da gerekli kılar.⁴⁹ “Ağabeyim Refik” de Said başta olmak üzere barındırdığı farklı insan tipleri, bunların zengin gözlem ve tasvirlerle okuyucuya tanıtıldığı bir kısa öyküdür. Buna göre öyküde yer alan karakterler ve genel özellikleriyle ilgili olarak şu bilgileri vermek mümkündür.

2.4.1. Said

Öykünün ana kahramanlarından biri Said'dir. On yaşında bir çocuktur. Olay örgüsü onun etrafında şekillenir. Diğer olaylar ve kahramanlar onunla ilişkisi nispetinde öyküde anlam kazanır. Said karakterinin öykünün yazarı Sa'îd Hûrâniyye olup olmadığı konusunda net bir çıkarımda bulunmak zor gözükmektedir. İki arasındaki tek ortak nokta Adil isminde kültürlü, kitap okumasını seven bir kardeşlerinin olmasıdır. Bunun dışında yazarın hayat hikâyesiyle öyküde yer alan Said karakteri arasında, kaynaklarda yer alan bilgilere göre uygunluk arz eden bir nokta yoktur. Dolayısıyla Hûrâniyye'nin, öyküdeki gerçeklik duygusunu artırmak gayesiyle anlatıcı karaktere Said ismini verdiği ve kardeşlerinden birini de Adil olarak tanıttığı yorumu da yapılabilir.

2.4.2. Refik

Said'le birlikte öykünün ana kahramanlarından biridir. Öte yandan yönlendirici kahraman olarak da görülmesi mümkündür. Olaylar her ne kadar Said'in etrafında şekillense de Refik'in ölümü de olay örgüsünün şekillenmesinde ve Said'in olaylar karşısındaki tavırlarında belirleyici faktör olmuştur. Nitekim öykü aşağıdaki alıntıda da görüldüğü üzere Refik'in kardeşi Said'i bir kır gezisine çağırmasıyla başlamıştır:

On beşinde bir delikanlıydı. Zarafeti ve saçının parlaklığı hoşuma gidiyordu. Aynanın önünde saatlerce dikilip onu taklit etmeye çalışıyordum. Müşfik bir sesle:

- “Benimle gelmek istiyor musun Said?” dedi.

İnatçı bir edayla - “Hayır” dedim.

- Pekâlâ, git ve ayakkabılarını giy. Çünkü ben, amcaoğlun Adnan ve Sayah kıra gideceğiz.⁵⁰

Ancak anneleri Said'in bu geziye gitmesine izin vermemiş ve kendi yanında kalmasını istemiştir. Bu durum karşısında memnuniyetsizliğini gizleyemeyen Said'in

⁴⁸Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 194.

⁴⁹ Ruşdî, *Fennu'l-kıssati'l-kasîra*, 8 vd.

⁵⁰Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 193.

duygularını ve tavrını ise Refik şu sözleriyle yönlendirmiş ve yukarıda da ifade edildiği üzere öykünün yönlendirici kahramanı rolünü üstlenmiştir:

Elinde azığı taşıyan ağabeyim bana acıyarak baktı. Sonra fısıldayarak şöyle dedi:

- Sesini çıkarma! Senin için yanımda çokça çağla getireceğim. Sonrasında o çıkarken annem de onun peşinden gitmemem için beni gözetliyordu.⁵¹

Kardeşi Said'e karşı şefkatli ve düşkün olduğu görülen Refik, aynı zamanda kültürlü ve derslerinde de başarılı bir gençtir. Nitekim Said onun bu özelliklerini şu şekilde anlatır:

Her akşam böyle bir vakitte odama gelir, kardeşim Adil'le siyaset, edebiyat, sinema ve aktrisleri konuşurken bir sigara tütürürdü. Bense büyülenmiş bir halde ona, parlak saçlarına ve muhteşem yüz hatlarına bakardım. İçten içe hayranlık duyardım ona. Bana baktığında güzel gözlerinin, bir dilberin saçları gibi yumuşacık bir dokunuşla yüzüme gark olduğunu hissederdim. Bana derslerimi sorardı. Matematik problemlerinin ve hocamızın her vesileyle bize tekrar ettiği şiirin irabının çözümünde bana yardım ederdi.⁵²

2.4.3. Anne (Ümmü Tefvik/Ümmü Refik)

Öyküde Ümmü Refik ve Ümmü Tefvik olarak adlandırılmıştır. Çocuklarına karşı baskıcı ve onları dövmekten çekinmeyen bir anne olarak görülmektedir. Öte yandan kendi çocukları kadar diğer çocuklara karşı da olumlu bir bakış açısının olmadığı şu ifadelerden anlaşılmaktadır:

- Hayır, gitmeyeceksin. Bugün Tahsin'in yaşlı annesi gelecek. Seni görmek istiyor.

- Onu görmek istemiyorum. Nefret ediyorum ondan.

Bunun üzerine annem kaşlarını çattı ve sinirli bir şekilde dedi ki:

- Kapa çeneni! O, sıkıntısını çektiğin kanamadan seni kurtarabilmek için muska yaptı sana. Mübarek bir kadın o.

Kendi tabiriyle en büyük musibet olan bu nesilden Allah'a sığınırken, dolu dolu tükürüp tokadı bastı bana. O zaman yeni elbisemle kirli yere oturdum ve ayağımı gezdirmeye başladım.⁵³

Ümmü Refik dinî konularda gitgeller yaşayan bir karakterdir. Oğlu Said'in muska yoluyla tedavi edilmesi noktasında kendince dindar ve tavizsiz bir tutum sergilerken Refik'in ölümü karşısında itikadî açıdan problemleri dillendirecek kadar dengesini yitirmekte kendisine yapılan telkinlere kulak asmamaktadır. Nitekim şu ifadelerde isyankâr tutumu açıkça gözükmektedir:

⁵¹Hürâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 194.

⁵²Hürâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 200-201.

⁵³Hürâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 194.

Annem atılarak dedi ki:

- Allah sadece iyi, seçkin olanları alıyor.

Babam sinirli bir şekilde:

- Hayır, Ümmü Refik. Rabbinden af dile! Senin hükmüne hiçbir itirazımız yok Allah'ım.

Annem sanki bunu hiç duymamış gibi devam etti:

- Çocuk için helak olalım, yorgun düşelim, kalplerimizin kanını ortaya koyalım, gözlerimizin nurunu önüne serelim... Büyüsün, olsun... Allah onun ömrünü paramparça etsin. Haksızlık bu. Bu...⁵⁴

2.4.4. Baba (Ebû Tefvik)

Öyküde baba, annenin karşı karakteridir. Musibetler karşısında kadere teslim olmuş, teskin edici ve naif bir kişiliğe sahiptir. Nitekim Refik'in ölüm haberi sonrasında kendilerini kaybeden aile fertlerini teskin eden, metanetli bir duruş sergileyen kişi öykünün farklı yerlerinden seçilen şu ifadelerden de anlaşılacağı üzere hep "Baba" olmuştur:

Kadere teslim olmuş gibi ellerini kaldıran babam titrek bir sesle konuştu:

- Alınyazısı evladım, alınyazısı... O taraftan veya bu taraftan deme! Onu Azrail sürükledi. Tuzağa düşürünceye dek akıyla oynadı. Bekliyordu onu.⁵⁵

(...)

- Hüküm Allah'ın. O'nun hükmünü geri çevirebilecek birisi de yoktur. "De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla erişmez. O bizim Mevlâ'mızdır. Onun için müminler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler."⁵⁶ (...)

Babam sinirli bir şekilde:

- Hayır, Ümmü Refik. Rabbinden af dile! Senin hükmüne hiçbir itirazımız yok Allah'ım.⁵⁷

2.4.5. Ümmü Tahsin

Muskacılık yapan yaşlı bir karakterdir. Ana kahraman Said kendisinden nefret etmektedir. Ancak Said'in hastalığını iyileştirdiğini düşünen annesi, Ümmü Tahsin'e büyük saygı duymaktadır. Dolayısıyla Ümmü Tahsin de Ümmü Refik gibi öyküde hasım/kötü karakter olarak yansıtılan kişilerden biridir.

⁵⁴Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 198.

⁵⁵Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 198.

⁵⁶Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 198.

⁵⁷Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 198.

2.4.6. Adil

Said'in kardeşlerinden biridir. Öyküde yer alan bilgilere bakıldığında Refik'le benzer özelliklere sahip olduğu ve Said'in, kardeşi Refik'in ölümüyle karşı karşıya kaldığı boşluğu onunla doldurabileceği anlaşılmaktadır:

Gerçekten ölmüştü. Sevgili, kıymetli ağabeyimi sonsuza dek göremeyecektim. Matematik problemlerinin çözümünde bana yardım edemeyecekti. Her zaman kardeşim Adil'e bakacaktım. O da bana... Beraber yol tutacaktık. Onun yerine bakacaktık. Kardeşim Adil'in eli sigarayla birlikte titreyecekti. Susacaktık.Sonra her şey bitecekti.⁵⁸

Öyküde yukarıda zikredilenler dışında haklarında hiç bilgi verilmeyip sadece adı geçen ya da bazı ifadelerden haklarında az da olsa fikir sahibi olabildiğimiz karakterler de vardır. Bunlardan biri Hayri'dir. Evin küçük kardeşlerinden biri olduğu anlaşılan Hayri'nin henüz olayların farkında olmayan bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında Tevfik adlı bir erkek kardeşin ve adı zikredilmeyen bir kız kardeşin varlığı da öykünün akışında ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak Said'in dört erkek bir de kız kardeşinin olduğu anlaşılmaktadır. Kardeşlerinin dışında Sayah ve Adnan adlı iki gencin ismi daha zikredilmektedir. Bunlar da Said'in amca çocuklarıdır. Ancak bunun ötesinde başka bir bilgi yer almamaktadır.

Öykünün şahıs kadrosunu oluşturan son karakterler ise Şeyh Talib ve Abdu Efendi'dir. Bu iki şahıs Said'in okuldaki hocalarıdır. Said, öğrencileri falaka cezasına çarptıran bu iki hoca yüzünden kardeşi Refik'in ölümünü okuldan geçici bir süre de olsa kurtulmak için bir fırsat olarak görmektedir. Bu bakımdan yazarın o dönemde eğitimde şiddetin sonuçlarını göstermek adına bu iki kahraman aracılığıyla bir mesaj verdiği de anlaşılmaktadır.

Yazar karakter isimlerini seçerken belki de yaşamında karşılaştığı bazı çelişkili durumlara ve tezatlara dikkat çekmek istemiştir. Bazı karakter isimlerinin anlamlarına bakıldığında bu durum anlaşılacaktır. Örneğin "Said" mutlu, "Refik" eşlik eden, "Ümmü Tahsin" iyileştiren kişinin annesi, "Ümmü Tevfik" ise başarının annesi şeklinde kabaca anlamlandırılabilir. Öyküye bakıldığında Said'in, kardeşinin ölümü sebebi mutlu olmadığı, Refik'in, ölümü nedeniyle artık çok sevdiği kardeşine eşlik edemediği, Ümmü Tahsin'in eve gelmesiyle her şeyin kötüye gittiği, Ümmü Tevfik'in ise hayatında çok da başarılı biri olmadığı görülmektedir.

2.6. Dil ve Üslup

Sa'îd Hûrâniyye, öyküsünü genel olarak fasih bir dille kaleme almıştır. Yazarın dilinin olabildiğince sade, yalın ve anlaşılır olduğu da ifade edilmelidir. Öykü aşağıda örnek olarak gösterilen ifadeler gibi genel olarak kısa cümlelerden oluşmaktadır:

Tahsin'in yaşlı annesi geldi. Solgun ve sarıydı. Şeytan gibi gözüküyordu. Omzumu hafifçe sıvazladı. Banyo lifine benzeyen sert eliyle yanağıma geçince bir tiksinti hissettim. Sonra beni kucağına

⁵⁸Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 201.

*aldı. Anlaşılması güç bazı kelimeler mırıldanıyordu. Beni bir korku sardı.*⁵⁹

Öykünün genelinde karşılıklı konuşmalara da fazlaca yer verilmesi cümlelerin kısa olmasını sağlamıştır. Hal böyle olunca öykü daha akıcı ve anlaşılır bir hale bürünmüş ve okurun öyküye daha kolay bir şekilde dâhil olması ve gerçeklik duygusunu hissetmesi sağlanmıştır.

Öyküde yer alan fiiller çoğunlukla mâzi kiptedir. Ancak özellikle farklı kahramanlar arasında geçen karşılıklı konuşmalarda doğal olarak şimdiki, geniş ve gelecek zaman ifade eden muzâri fiillerin yanı sıra emir kipinde fiiller de kullanılmıştır. Öyküden alıntılanan aşağıdaki cümlelerde farklı zaman kiplerinin kullanıldığı görülecektir:

Hemen bağları paramparça olmuş eski sandaletlerimi giydim. Annemin de dediği gibi ayaklarım demiri bile eskitirdi. Derken annemin sesini işittim.

- Nereye gidiyorsun?

- Ağabeyim Refik'le birlikte.

- Hayır, gitmeyeceksin. Bugün Tahsin'in yaşlı annesi gelecek. Seni görmek istiyor.

- Onu görmek istemiyorum. Nefret ediyorum ondan.⁶⁰

Yazar öykünün hemen hemen tamamında dilbilgisi açısından kurallı ve devrik olmayan cümleler kullanmaktadır. Ancak bazen okurun dikkatini çekmek ve yorumu ona bırakmak için eksik cümleler de kullanmıştır. Örneğin Ümmü Tefvik ve Ümmü Tahsin arasında geçen aşağıdaki konuşma da Ümmü Tefvik'in sözü yarım bırakılmış ve sanki Ümmü Tahsin'e gerçekten saygı duyup duymadığı noktasında okura yorum yapma imkânı sunulmuştur:

- Vallahi bu muska bana çok zorluk çıkardı. Kızıl melek, kendisinden kurtuluncaya kadar çok eziyet etti bana.

- Ne istiyorsan baş üstüne Ümmü Tahsin... Ne istersen... Ümmü Tahsin bizim katımızda ne kadar...⁶¹

Nazım ya da nesir türünde kaleme alınan her edebî üründe farklı anlatım tekniklerinden istifade edilir. Çünkü edebî eserlerde amaç salt haber aktarmak veya bilgi vermek değildir. Estetik bir gaye de güdülür. Aksi halde ortaya konan eserlerin bilimsel makalelerden bir farkı kalmaz.⁶² Sa'îd Hûrâniyye de bu öyküyü kaleme alırken farklı anlatım biçimleri ve teknikleri kullanmıştır. Bu bağlamda öykü incelendiğinde ilk olarak yazarın aşağıdaki örnekte de görüleceği üzere tahkiye edici/öyküleyici bir anlatımı benimsediği ve bu yolla olayların bir film şeridi gibi okuyucunun zihninde canlanmasını başarılı bir şekilde sağladığı görülmektedir.

⁵⁹Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 194.

⁶⁰Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 194.

⁶¹Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 195.

⁶² Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 8. Basım, 2010), 185-186.

Çok susamıştım. Çeşmeye gittim. Garip bir manzarayla karşılaştım. Akrabalarımın birinin, su dolu bir fincanı tuttuğunu ve gerçekten ağlıyormuş gibi gözükmesi için gözüne su damlattığını gördüm. Beni görünce telaş içerisinde bana baktı ve kaçtı. Dikkatlice etrafıma bakındım ve aynısını yaptım. Bununla da yetinmedim. Ellerimi tükürüğümle ıslattım. Tamamen kızarıncaya kadar gözlerimi ovaladım. Sonra gururlu bir halde ağıt mahalline döndüm.⁶³

Elbette yazar öyküsünü daha gerçekçi ve etkileyici bir hale sokabilmek için farklı anlatım tekniklerine de başvurmuştur. Bunlardan en çok dikkat çeken ise dış diyalog tekniğidir. Öykünün büyük bölümü karakterler arasında geçen diyaloglarla örülü haldedir. Bu durum olay örgüsüne renk katmış ve farklı bakış açılarıyla olayın sergilenebilmesi fırsatını doğurmuştur. Refik'in ölüm haberini alan aile fertleri arasında geçen şu konuşmaları bu noktada örnek vermek mümkündür:

Kardeşim Adil şöyle dedi:

- Keşke gölete diğer taraftan girseydi! Ama o sadece en derin yerleri seçti.

Kadere teslim olmuş gibi ellerini kaldıran babam titrek bir sesle konuştu:

- Alinyazısı evladım, alinyazısı... O taraftan veya bu taraftan deme! Onu Azrail sürükledi. Tuzağa düşürünceye dek akıyla oynadı. Bekliyordu onu.

Kardeşim Adil devam etti:

- Kayaya çarpmış ve afallamış. Göletin dibi çamurla doluymuş. Ayakları içine saplanmış ve kurtulmayı başaramamış. Bir çiftçi saçından çekmiş onu, ama nafîle!

Kardeşim Hayri ise kekeleyerek ve ellerini ovuşturarak şöyle dedi:

- İtfaiyeci onu çıkarınca yüzünü yere çevirdi. Yemin ediyorum, karnından bir tulum su çıktı.⁶⁴

Görüldüğü üzere bir ölüm haberi karşısında gösterilebilecek üç farklı tepki burada diyalog tekniği aracılığıyla sergilenmiştir. Adil daha çok olayın nasıl olduğu ve bu olaya mani olabilmek için neler yapılmalıydı noktasına takılmışken, baba olayı kabullenmiş ve kadere teslim olmuş bir tavır sergilemektedir. Hayri ise kardeşinin ölümünden çok ölüm şekliyle ilgilenen bir tipi temsil etmektedir.

Yazar iç monolog tekniğiyle de anlatımını güçlendirmiştir. Bu teknik okuyucuya öykünün anlatıcısı konumunda da olan Said karakterinin olaylar karşısındaki duygu ve düşünceleri hakkında daha detaylı bilgi edinebilme imkânı tanımaktadır. Örneğin kardeşinin ölümünden sonra ölüm mefhumunu algılamaya çalışan Said'in iki farklı yerde yaptığı iç konuşmalar onun içerisine girdiği süreç hakkında da ipuçları vermektedir.

⁶³Hürâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 197.

⁶⁴Hürâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 198.

Olayın henüz başında ölümün ne olduğunu kavrayamayan Said biraz da şok haliyle neyi kaybettiğinin farkında değildir ve şöyle bir iç konuşma yapmaktadır:

Gözlerim saç kremi kutusuna ilişti. O anda onun bana kaldığını düşündüm. Onun hakkında kimse benimle tartışmayacaktı. Aynı şekilde ağabeyime ait tüm bakım araç gereçleri de şimdi benim olmuştu. Büyük kıyafetlerinin hepsini kendim için küçültüp parçalara ayıracaktım. Huzuru andıran bir hisse kapıldım. Dün bana tam bir lira borç vermişti. Onunla bisiklet kiraladım ve Bektaş'a kadar gittim. Bir kâse dondurma yedim. Bu bir lira gitmişti. Artık onu benden alamazdı. Okulu düşündüm. Kesin ancak bir hafta sonra giderdim. Bir süre Şeyh Talib'in falakasından ve Abdu Efendi'nin cetvelinden kurtulmuşum. Bu tatili kırdı geçirecektim. Her gün çağla araklamaya gidecektim. Annem de ağabeyimin ölümüyle meşgul olduğundan beni önemsemeyecekti.⁶⁵

Ancak bir süre sonra ölümün ne olduğunu ve çok sevdiği kardeşini bu hayatta bir daha göremeyeceğini algılayan Said hissettiği derin hüznü kendi iç sesiyle şöyle anlatmaktadır:

Gerçekten ölmüştü. Sevgili, kıymetli ağabeyimi sonsuza dek göremeyecektim. Matematik problemlerinin çözümünde bana yardım edemeyecekti. Her zaman kardeşim Adil'e bakacaktım. O da bana... Beraber yol tutacaktık. Onun yerine bakacaktık. Kardeşim Adil'in eli sigarayla birlikte titreyecekti. Susacaktık. Sonra her şey bitecekti.⁶⁶

Sa'îd Hûrâniyye'nin öyküde sıkça başvurduğu anlatım tekniklerinden biri de tasvir etme/betimlemedir. Bu bağlamda özellikle kişi tasvirlerinin öyküde ön plana çıktığı söylenmelidir. Yazar kişileri tasvir ederken bazen objektif bir tasvirde bulunarak gördüklerini aynen aktarırken bazen de subjektif tasvire örnek olacak şekilde kendi duygu ve yorumlarını da bu tasvirlerle dâhil etmektedir. Örneğin sevmediği bir karakter olan Ümmü Tahsin'i şu şekilde anlatır:

Tahsin'in yaşlı annesi geldi. Solgun ve sarıydı. Şeytan gibi gözüküyordu. Omzumu hafifçe sıvazladı. Banyo lifine benzeyen sert eliyle yanağıma geçince bir tiksinti hissettim.⁶⁷

Görüldüğü üzere tasvir öncelikle yüzünün sarılığını ifade eden objektif bir tasvirle başlamış ardından subjektif bir tavır sergilenmiş ve Ümmü Tahsin şeytana, elleri ise banyo lifine benzetilmiştir.

Hûrâniyye kişi tasvirlerini bazen mekân tasvirleriyle birlikte yapmış ve bu noktada oldukça başarılı olmuştur. Bu tasvirlerde karakterin halet-i ruhiyesini tüm çarpıcılığıyla ve gerçekliğiyle okuyucuya yansıtabilmiştir. Refik'in cesedinin ve bu cesedin beklendiği yerin tasvir edildiği şu cümlelerde bu durum görülecektir:

⁶⁵Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 199.

⁶⁶Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 201.

⁶⁷Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 194.

*Salonda beni keskin bir koku karşıliyordu. Önce yatağın üzerinde beyaz bir yığın gördüm. Ortası şişmişti. Sesi çıkmayan babama, ağlayan anneme ve dövünen kardeşlerime baktım. Sonra sessizce yaklaştım. Yığının üst kısmından beyaz örtüyü kaldırdım. Ağabeyimin ürkütücü yüzü belirdi. Gözleri kapalı, yüzü sarıydı. Güzel saçları keçeleşmiş olsa da hala parlıyordu. İnce derisinin ardındaki damarlar belliydi. Sol kaşının üzerinde, kanın pıhtılaştığı bir yara vardı. Örtüyü yerine koydum. Dövünerek yere oturdum.*⁶⁸

Yazarın öyküde uyguladığı anlatım teknikleri bağlamında son olarak montaj tekniğinden de söz etmek gerekmektedir. Bir yazarın genel bir değer ifade eden anonim, bireysel ya da ilahî bir metni gözettiği bir amaç doğrultusunda belli bir şekilde eserinin muhtevasına dâhil etmesi olarak tanımlanabilecek olan montaj tekniği⁶⁹ Arap edebiyatında iktibas⁷⁰ olarak bilinen kavramı da içine almaktadır. Tüm bu kavramların modern edebiyatta metinlerarasılık/intertextuality⁷¹ olarak ifade edilen hususun içinde düşünülmesi de mümkündür. Yazar montaj tekniğiyle karakterlerin genel kültür seviyeleri hakkında ipuçları sunarken okuru da farklı mecralarda yolculuğa çıkarmıştır. Ayrıca alıntıda bulunduğu yer ve alıntı türünün o anda anlatılan ya da yaşanan olayın ruhuna uygun olduğu da görülmektedir. Örneğin Refik'in ölüm haberinin ardından ne yapacağını bilmez halde feryat eden aile fertlerini teskin eden babanın diliyle Tevbe suresinden şöyle bir iktibâsta bulunulmuştur:

Babam ikinci kez titrek bir sesle konuştu:

*- Hüküm Allah'ın. O'nun hükmünü geri çevirebilecek birisi de yoktur. "De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla erişmez. O bizim Mevlâ'mızdır. Onun için müminler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler."*⁷²

Yazar öykünün başka bir bölümünde de aşağıda görüleceği üzere kardeşi Refik'i ölümünün ardından hayırla yâd eden Said'e, Mütenebbî'nin dizesini okutturmuştur:

Bana derslerimi sorardı. Matematik problemlerinin ve hocamızın her vesileyle bize tekrar ettiği şiirin irabının çözümünde bana yardım ederdi.

*"Âmâların şiirime göz attığı ve sözlerimin sağırı işittirdiği kişi benim."*⁷³

Bu bilgilerden hareketle öykülerini fasih ve anlaşılır bir dilde kaleme alan Hürâniyye'nin genel anlamda tahkiye etme metoduyla öyküsünü kaleme aldığı ancak

⁶⁸Hürâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 197.

⁶⁹ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, 244.

⁷⁰ İktibâs; manzûm ve mensûr eserlerde lafzî güzelleştirmek maksadıyla Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis'ten kaynak gösterilmeksizin yapılan alıntıyı ifade eder. Bk. Ahmed b. Ali b. Ahmed el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sâ fî sinâ'ati'l-inşâ* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, t.y.), 1: 241.

⁷¹Metinlerarasılık (intertextuality), herhangi bir metinde başka bir metne ait öğelerin bulunması ya da alıntılanmasıdır. Bk. Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler* (Ankara: Öteki Yayınevi, 2007), 83.

⁷² Tevbe 9/51.

⁷³Ebu't-Tayyib Ahmed b. el-Huseyn el-Mutenebbî, *Dîvân* (Beyrut: Dâru Beyrût, 1983), 332.

diğer taraftan dış diyalog, iç monolog, betimleme ve montaj gibi anlatım tekniklerini de başarılı bir şekilde kullanarak öyküsünü okuyucu nezdinde ilgi uyandırıcı ve etkileyici bir hüviyete soktuğu söylenmelidir.

SONUÇ

Sa'îd Hûrâniyye 1940'lı yılların sonu ve 50'li yılların başında yazdığı kısa öyküleriyle Arap edebiyatında kısa öykü türüne yeni sesler getiren şahsiyetlerden biridir. Öykülerinde sosyal, siyasi ve fikri alandaki bazı konuları ele almış ve kendi perspektifinden mesajlar verme gayreti içerisinde olmuştur. Hûrâniyye, Arap kısa öyküsünün kurucu nesli olarak adlandırılan yazarlar arasında da yer almaktadır. Zira öykülerinde önceki dönemlerden farklı bazı yeni yazım metotları görülmekle birlikte teknik ve sanat bakımından da kısa öykü türüne önemli katkıları olmuştur.

Kaleme aldığı öykü koleksiyonları içerisinde yer alan ve okuyucuların dikkatini çekmeyi başaran kısa öykülerinden birisi Ahî Refîk / Ağabeyim Refîk'tir. Olay/klasik vaka türünde kaleme alınan bu öykünün giriş bölümüyle birlikte gerilim tırmanmakta, ana kahramanlardan olan Refîk'in ölümüyle gerilim doruk noktasına ulaşmakta ardından da ölüm mefhumunun sorgulandığı kısımla birlikte olaylar çözüme kavuşup sonlanmaktadır. Bu bağlamda öykünün kurgusal olarak başarılı olduğu görülmüştür.

Öyküde vaka zamanı olarak net bir tarih yer almamakla birlikte olayların, tarihi belli olmayan bir günde sabah başlayıp gece sona eren bir zaman diliminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Ayrıca yazarın geriye dönüş tekniğiyle vaka zamanından daha önceki zamanlara da atıflar yaptığı görülmüştür. Olaylar Sa'îd ve Refîk kardeşlerin evinde ve Bahsa denilen bir bağ yolunda gerçekleşmiştir. Net bilgiler olmasa da öyküde yer alan mekân isimlerinden hareketle bahis mevzu olan yerlerin Şam'da olduğu söylenebilir.

Öyküde tekil bakış açısı yöntemi kullanılmıştır. Anlatıcı öykünün ana kahramanlarından biri olan Said iken olaylar birinci tekil şahıs kipiyle aktarılmıştır. Öykünün ana kahramanları Sa'îd ve Refîk'tir. Bu ikisinin dışında anneleri, babaları ve Ümmü Tahsin adındaki kadın da önemli yan karakterlerdendir. Sa'îd ve Refîk'in dışındaki kardeşler başta olmak üzere öyküde yer alan diğer karakterlerin olay örgüsünde önemli rolleri yoktur. Said karakterinin öykünün yazarı Sa'îd Hûrâniyye olup olmadığı konusunda eldeki veriler ışığında net bir sonuca ulaşılammıştır.

Fasih bir dille kaleme alınan öyküde cümleler genelde basit ve anlaşılır niteliktedir. Genelde tahkiye edici/öyküleyici bir anlatım dili benimsenmiştir. Dış diyalog tekniği başta olmak üzere iç monolog, betimleme ve montaj gibi anlatım teknikleri de yazarın sıkça başvurduğu ve öyküsündeki anlatımı zenginleştirdiği başlıca unsurlar olmuştur.

EK: ÖYKÜNÜN ÇEVİRİSİ

AĞABEYİM REFİK⁷⁴

Annem bana üzerinde siyah benekler olan gri, yeni bir elbise getirdiğinde on yaşımdaydım. Elbise hoşuma gitmemişti. Çünkü cebi arkadaşlarımla bazen iddiasına, bazen öylesine, bazen eşli, bazen de tekli oynadığımız kayısı çekirdeklerini alamayacak kadar küçüktü. Ağabeyim Refik beni teselli etmek üzere geldiğinde merdivenin başında durmuş içli içli ağlıyordum. On beşinde bir delikanlıydı. Zarafeti ve saçının parlaklığı hoşuma gidiyordu. Aynanın önünde saatlerce dikilip onu taklit etmeye çalışıyordum. Müşfik bir sesle:

- "Benimle gelmek istiyor musun Said?" dedi.

İnatçı bir edayla "Hayır" dedim.

- "Pekâlâ, git ve ayakkabılarını giy. Çünkü ben, amcaoglun Adnan ve Sayah kıra gideceğiz."

Sonra tedirgin bir şekilde etrafında döndüm.

- "Kardeşin Hayri'ye yüzme istediğimizi söyleme!" Parmaklarını saçımın içine daldırdığını ve saçımı hafifçe çektiğini hissettim.

- "Seni ellerime alıp yüzdüreceğim. Cesur musun? Başını hep dik tut.Seni ben taşıyacağım. Göreceksin yüzmenin ne kadar kolay olduğunu!"

Hemen bağları paramparça olmuş eski sandaletlerimi giydim. Annemin de dediği gibi ayaklarım demiri bile eskitirdi. Derken annemin sesini işittim.

- Nereye gidiyorsun?

- Ağabeyim Refik'le birlikte.

- Hayır, gitmeyeceksin. Bugün Tahsin'in yaşlı annesi gelecek. Seni görmek istiyor.

- Onu görmek istemiyorum. Nefret ediyorum ondan.

Bunun üzerine annem kaşlarını çattı ve sinirli bir şekilde dedi ki:

- Kapa çeneni! O, sıkıntısını çektiğin kanamadan kurtarabilmek için muska yaptı sana. Mübarek bir kadın o.

Kendi tabiriyle en büyük musibet olan bu nesilden Allah'a sığınırken, dolu dolu tükürüp tokadı bastı bana. O zaman yeni elbisemle kirli yere oturdum ve ayağımı gezdirmeye başladım.

Elinde azığı taşıyan ağabeyim bana acıyarak baktı. Sonra fısıldayarak şöyle dedi:

- Sesini çıkarma! Senin için yanımda çokça çağla getireceğim.

Sonrasında o çıkarken annem de onun peşinden gitmemem için beni gözetliyordu.

Tahsin'in yaşlı annesi geldi. Solgun ve sarıydı. Şeytan gibi gözüküyordu. Omzumu hafifçe sıvazladı. Banyo lifine benzeyen sert eliyle yanağıma geçince bir tiksinti hissettim. Sonra beni kucağına aldı. Anlaşılması güç bazı kelimeler mırıldanıyordu. Beni bir korku sardı. Vücudumun azalarında gezdirirken elinin hareketlerini takip etmeye başladım. Titriyordum. Masaj selamete son buldu. İç çekerek kucağından indim. Sonra iki kenarına kalın, beyaz bir iplik bağlanmış katlı, küçük bir bez parçası çıkardı. Onu göğsüme astı. Mırıldanıyor ve anneme şöyle diyordu:

⁷⁴Hûrâniyye, *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*, 193-201.

- Ümmü Refik, muskanız hayırlı olsun!

- Allah razı olsun Ümmü Tahsin! Kızım kahve...

Tahsin'in annesi gözünün ucuyla muskaya baktı. Sonra boğuk bir sesle dedi ki:

- Vallahi bu muska bana çok zorluk çıkardı. Kızıl melek, kendisinden kurtuluncaya kadar çok eziyet etti bana.

- Ne istiyorsan baş üstüne Ümmü Tahsin... Ne istersen... Ümmü Tahsin bizim katımızda ne kadar...

Ardından kapıya doğru koştum. Sonra çarşının kalabalığında kayboldum. Yolda arkadaşlarımla buluştum ve kıra, "Bahsa" adı verilen bağa doğru yola çıktık. Tepeye tırmandık. Tepenin ardında akıp giden küçük nehri aşabilmek için teker teker atladık. Atlarken ayağım kaydı ve içerisine düştüm. Yeni elbisem çamura bulandı. Babamın beni kendisiyle karşılayacağı okkalı dayağı düşündüm. Fakat sinsi arkadaşlarımla bakışları, başımı gururla kaldırmamı sağladı.

Ceplerimiz çağlayla doldu. Bize bağırarak ürkütücü sesi işitince korkarak koştuk. Sandaleti yerde bırakıp hızlıca tepeye tırmandım. Elbisemin ucu çıkıntılı bir taşa takıldı ve yırtıldı. Fakat buna aldırış etmedim. Aksine sağa sola bakınarak eve doğru koştum. Evde kimseyi görmeyince rahat bir nefes aldım. Elbiseme ve çıplak ayaklarıma baktım. Kalbim şiddetle çarptı. Sonra aniden bir arkadaşımın sesini duydum.

- Said... Said.

- Evet.

- Kardeşin... Refik öldü.

Fırladığım gibi öfkeyle konuştum:

- Lafı geveleme, kapa çeneni! Soğuk bir şaka, değil mi? Bir saat önce benim yanımdaydı.

- Vallahi öldü. Araksus Gölet'inde boğuldu... İnanmıyor musun?

- Kim dedi sana?

- Bütün dünya öğrendi. Kim varsa gölette toplandı. İtfaiye çıkardı onu.

Yanımdan ayrıлып hızlıca yürüdüm. İnsanların bana bakışları, haberi teyit ediyordu. Kalbimi kavrayan esrarengiz bir şey hissettim. Ağabeyim öldü. "Öldü" nün anlamı ne?

Bütün insanlar acıyarak, üzüntü içerisinde bana bakıyordu. Bu da bende gururla karışık bir şaşkınlık duygusu meydana getirmişti. Beni önemsemeyen birini görürsem, yakasına yapışıp şöyle demeye niyetlenmişim:

- Ağabeyim öldü, boğuldu. Araksus Göleti'nde... Vallahi öldü. İtfaiye çıkardı onu.

Eve yaklaşınca ağıtı işittim. Kalbim çarptı. Yüzüm sarardı. Dizlerim titredi. Evin çevresinde çocuklardan oluşan büyük bir kalabalık gördüm. Onları sert ve kibirli bir şekilde iterek ağıta dâhil oldum.

Ev kadınlarla dolup taşmıştı. Annemi saçları başı dağılmış bir halde gördüm. Burnu, pancara dönmüş şiş yüzünde parlıyordu. Yüzüne tokat atıyor, feryad-ı figanı basıyordu. Ablam ise küçük, beyaz mendilini tutmuş, onunla gözyaşlarını siliyordu. Tuhaf feryatlar yankılanıyordu. Bunların arasından sadece içten bir hüznün feryadını anlayabilmişim:

- Ah yitip giden gençliğin, ah kuzucuğum!

- Keşke ben öleydim senden evvel!
- Gözlerim söneydi de görmeyeydim seni böyle.

Nereye dönsem kırmızı yüzler, yaşlı gözler ve yanakları tokatlayan eller dışında bir şey görmüyordum. Bir yabancı gibi durdum. Yaptığım şeye hayret ettim. Ardından annem göz ucuyla, elbiseleri yırtılmış ve çamura batmış halimle bana baktı. Çok korktum. Fakat bana yaklaşınca ağlaması daha da şiddetlendi. Beni sertçe salladı. Sonra da kucakladı. Gözyaşları feryatlarını keserken şöyle diyordu:

- Kardeşin öldü, yavrum. Öldü ve sonsuza dek gitti.

Sarılması daha da sert ve vahşi bir hal aldı. Gözlerimden gözyaşlarımın sessizce döküldüğünü gördüm. Peşinden tatlı bir sarhoşluk hissettim. Göğsünde, sonsuza dek bu şekilde kalabilmeyi istedim.

Annem ağladığımı hissetti ve şefkatle dedi ki:

- Ağlama oğlum, ağlama kuzum!

Sonra beni bıraktı ve büyük salona girdi.

Etrafımdaki havadan boğulmuştum. Hüzne dair hiçbir şey hissetmeksizin uzun süre ağladım. Ağladım çünkü annem ağlıyordu. Çünkü etrafımdaki hava tamamen feryattan, ağlamadan ve ağıttan ibaretti. Evin büyük kapısına doğru gittim ve toplanan çocukların, kaçanağına dönmüş gözlerimi ve dökülen gözyaşlarımı gördüklerinde acıma, hayranlık ve korku dolu gözlerle bana baktıklarını gördüm. Ancak onları hiç umursamadım. Aksine somurtup kapıyı suratlarına çarptım.

Çok susamıştım. Çeşmeye gittim. Garip bir manzarayla karşılaştım. Akrabalarımın birinin, su dolu bir fincanı tuttuğunu ve gerçekten ağlıyormuş gibi gözükme için gözüne su damlattığını gördüm. Beni görünce telaş içerisinde bana baktı ve kaçtı. Dikkatlice etrafıma bakındım ve aynısını yaptım. Bununla da yetinmedim. Ellerimi tükürüğümlle ıslattım. Tamamen kızarıncaya kadar gözlerimi ovaladım. Sonra gururlu bir halde ağıt mahalline döndüm.

Annemi sordum. Salonda olduğunu söylediler.

Salonda beni keskin bir koku karşılıyordu. Önce yatağın üzerinde beyaz bir yığın gördüm. Ortası şişmişti. Sesi çıkmayan babama, ağlayan anneme ve dövünen kardeşlerime baktım. Sonra sessizce yaklaştım. Yığının üst kısmından beyaz örtüyü kaldırdım. Ağabeyimin ürkütücü yüzü belirdi. Gözleri kapalı, yüzü sarıydı. Güzel saçları keçeleşmiş olsa da hala parlıyordu. İnce derisinin ardındaki damarlar belliydi. Sol kaşının üzerinde, kanın pıhtılaştığı bir yara vardı. Örtüyü yerine koydum. Dövünerek yere oturdum.

Kardeşim Adil şöyle dedi:

- Keşke gölete diğer taraftan girseydi! Ama o sadece en derin yerleri seçti.

Kadere teslim olmuş gibi ellerini kaldıran babam titrek bir sesle konuştu:

- Alinyazısı evladım, alinyazısı... O taraftan veya bu taraftan deme! Onu Azrail sürükledi. Tuzağa düşürünceye dek aklıyla oynadı. Bekliyordu onu.

Kardeşim Adil devam etti:

- Kayaya çarpmış ve afallamış. Göletin dibi çamurla doluymuş. Ayakları içine saplanmış ve kurtulmayı başaramamış. Bir çiftçi saçından çekmiş onu, ama nafi!

Kardeşim Hayri ise kekeleyerek ve ellerini ovuşturarak şöyle dedi:

- İtfaiyeci onu çıkarınca yüzünü yere çevirdi. Yemin ediyorum, karnından bir tulum su çıktı.

Babam ikinci kez titrek bir sesle konuştu:

- Hüküm Allah'ın. O'nun hükmünü geri çevirebilecek birisi de yoktur. "De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla erişmez. O bizim Mevlâ'mızdır. Onun için müminler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler."

Annem atılarak dedi ki:

- Allah sadece iyi, seçkin olanları alıyor.

Babam sinirli bir şekilde:

- Hayır, Ümmü Refîk. Rabbinden af dile! Senin hükmüne hiçbir itirazımız yok Allah'ım.

Annem sanki bunu hiç duymamış gibi devam etti:

- Çocuk için helak olalım, yorgun düşelim, kalplerimizin kanını ortaya koyalım, gözlerimizin nurunu önüne serelim... Büyüsün, olsun... Allah onun ömrünü paramparça etsin. Haksızlık bu. Bu...

Bu sözlerin üzerine babam perişan bir halde şöyle dedi:

- Salavat getir Ümmü Tefvîk! Dünya hali bu. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.

Annem yatağın olduğu yere bakıp feryat ederken şöyle dedi:

- Keşke şimdi ölssem de yanına gelsem, bu lanetli dünyadan kurtulsam!

Büyük kardeşim:

- Şimdi o Cennet'te. Ruhu bize kanat çırpıyor. Öyle değil mi baba?

- Evet, tabi. Cuma günü gerçekleşen bu ölümden dolayı ne mutlu ona! Zikirler semayı dolduruyorken öldü. Hem de bu yaşta! O şimdi Cennet'te bir serçe. Allah'ım bizi inananlarla birlikte haşret!

Gözlerim saç kremi kutusuna ilişti. O anda onun bana kaldığını düşündüm. Onun hakkında kimse benimle tartışmayacaktı. Aynı şekilde ağabeyime ait tüm bakım araç gereçleri de şimdi benim olmuştu. Büyük kıyafetlerinin hepsini kendim için küçültüp parçalara ayıracaktım. Huzuru andıran bir hisse kapıldım. Dün bana tam bir lira borç vermişti. Onunla bisiklet kiraladım ve Bektaş'a kadar gittim. Bir kâse dondurma yedim. Bu bir lira gitmişti. Artık onu benden alamazdı. Okulu düşündüm. Kesin ancak bir hafta sonra giderdim. Bir süre Şeyh Talib'in falakasından ve Abdu Efendi'nin cetvelinden kurtulmuşum. Bu tatili kırdı geçirecektim. Her gün çağla araklamaya gidecektim. Annem de ağabeyimin ölümüyle meşgul olduğundan beni önemsemeyecekti.

Hayallerimi annemin soru soran sesi kesti:

- Yüzüğü ve saati çıkardın mı Adil?

- Evet anne.

- Giydiği kıyafeti nereye koydun?

- Odasına.

- Kokusunu her gün koklayabilmek için bütün eşyalarını özel bir dolaba koyacağım.

Bunları söylediğinde avuçlarını birbirine vuruyor ve iç çekiyordu.

Sonra babam bir rüyadan kaçan kişi gibi dedi ki:

-Tevfik!

- Evet baba.

- Cenaze teçhizatı hazırlandı mı?

- Her şey hazır.

- Öyleyse haydi.

Annemin ağlama sesi yükseldi. Kardeşlerim de ona eşlik etti. Fakat babam, gözyaşları zoraki metanetini boşa çıkarırken, onları hafifçe payladı. Uçsuz bucaksız, ıssız bir yerdeki şeytanların feryadına benzeyen ağlama sesi evin boşluğunu kaplarken o, kaçarcasına odadan çıktı.

Akşam kapkaranlık ve rahatsız ediciydi. Yorgunluk takatimi kesmişti. Uyumak için çardaktan kaçtım. Odam iki odadan ikincisiydi. İlki ağabeyim Refik'in, ikincisi ise büyük kardeşimle benim. Odasının önünden geçerken korktum. Odadaki her şey karanlığa gömülmüştü. Her çıkıntı bana bir insan başı gibi geliyor ve içimi ürpertiyordu. Yatağın ardında dikilip yüzüme dik dik baksa ne olurdu! Kesin bağırır, kendimi pencereden atardım. Ayağa kalkan ölümlerin pek çok öyküsünü, ağabeyimin yüz ifadesini ve kaşlarının üzerindeki yarayı hatırladım. Neredeyse başım dönecekti. Hemen odama kaçtım. Birden ağabeyim Refik'in bugün giydiği kahverengi kıyafet dikkatimi çekti. Kardeşim Adil annem dolaba yerleştirsin diye onu buraya koymuştu.

Sağ cebindeki şişkinliği fark ettim. Korkuyla elimi uzattım ve çağlaya daldırdım. Demek ki ağabeyim ölmeden önce beni hatırlamış. İşte bana söz verdiği çağlalar. İlk kez anlaşılabilir bir hüznü hissetmişim. Ağabeyimin odayı dolduracak kadar büyüdüğünü hayal ederek başımı kaldırdım. Gerçekten ölmüş müydü?! Sonsuzluğa mı gitmişti?! Ölüm neydi?! Annemin dediği gibi o şimdi Cennet'te bir serçe miydi?!

Her akşam böyle bir vakitte odama gelir, kardeşim Adil'le siyaset, edebiyat, sinema ve aktrisleri konuşurken bir sigara tütürürdü. Bense büyülenmiş bir halde ona, parlak saçlarına ve muhteşem yüz hatlarına bakardım. İçten içe hayranlık duyardım ona. Bana baktığında güzel gözlerinin, bir dilberin saçları gibi yumuşak bir dokunuşla yüzüme gark olduğunu hissederdim. Bana derslerimi sorardı. Matematik problemlerinin ve hocamızın her vesileyle bize tekrar ettiği şiirin irabının çözümünde bana yardım ederdi:

Âmâların şiirime göz attığı ve sözlerimin sağırı işittirdiği kişi benim.

Görkemli endamını ve damarlarını belli eden ince tenini üzerinde gördüğüm kapağa baktım. Ayaklarımın arasında kazılan bir çukur ve güçlü ama yumuşak çekiçlerle başıma çöken tarifsiz bir baş dönmesi hissettim. Gerçekten ölmüştü. Sevgili, kıymetli ağabeyimi sonsuza dek göremeyecektim. Matematik problemlerinin çözümünde bana yardım edemeyecekti. Her zaman kardeşim Adil'e bakacaktım. O da bana... Beraber yol tutacaktık. Onun yerine bakacaktık. Kardeşim Adil'in eli sigarayla birlikte titreyecekti. Susacaktık.Sonra her şey bitecekti. İlk kez, aniden derin bir hüznü kapladı içimi. Annemin ve kardeşlerimin ağlamalarını anladım. Ve yine ilk kez başımı yorganla örtüp içimden gelerek, canhıraş bir halde yıldızlar sönene değin ağladım.

KAYNAKÇA

- Âbâdî, Mahbûbe Muhammedî Muhammed. *Cemâliyyâtü'l-mekân fî kasasi Sa'îd Hûrâniyye*. Dimaşk: Vizâratu's-Sekâfe, 2011.
- Abâza, Nizâr - Mâlih, Muhammed Riyâd. *İtmâmu'l-a'lâm*. Beyrut: Dâru Sâdir, 1999.
- Abdulmecîd, Ğassân. "Neş'etu'l-kıssati'l-kasîra fî Sûriye ve tehavvulâtuhâ". *Mecelletu Cîl ed-Dirâsâtu'l-Edebiyye ve'l-Fikriyye* 7/49 (2019): 39-47.
- Aktulum, Kubilay. *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi, 2007.
- Çalıklılıç, Cengiz. *Teknik ve Tematik Açından Tevfik el-Hakîm'in Öykücülüğü*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2015.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi, 7. Basım, 2009.
- Çetişli, İsmail. *Metin Tahlillerine Giriş/2: Hikâye, Roman, Tiyatro*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 2009.
- Dereli, Muhammed Vehbi. "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın 'Yolcu' Adlı Öyküsü". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 13/2 (01 Temmuz 2013): 161-176.
- Ebû Heyf, Abdullah. *el-Kıssatu'l-kasîra fî Sûriyye mine't-taklîd ile'l-hadîse*. Dimaşk: İttihâdu'l-Kuttâbi'l-Arab, 2004.
- Gündüz, Sevim. *Öykü ve Roman Yazma Sanatı*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı, 2003.
- Hatîb, Husâm. *Subulu'l-mu'essirâti'l-ecnebiyye ve eşkâluhâ fî'l-kıssati's-Sûriyye*. Dimaşk: Matabi'u'l-İdâratî's-Siyâsiyye, 5. Basım, 1991.
- Hatîb, Muhammed Kâmil. *es-Sehm ve'd-dâira*. Beyrut: Dâru'l-Fârâbî, 1979.
- Hûrâniyye, Sa'îd. *el-A'mâlu'l-kasasiyyetu'l-kâmile*. Dimaşk: Menşûrâtu Vizâratî's-Sekâfe, 2005.
- İsmet, Riyâd. *es-Savt ve's-sadâ dirâse fî'l-kıssati's-Sûriyyeti'l-hadîse*. Beyrut: Dâru't-Talî'a, 1979.
- Kalkaşendî, Ahmed b. Ali b. Ahmed. *Subhu'l-a'sâ fî sinâ'ati'l-inşâ*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, t.y.
- Karataş, Turan. *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Avcı Ofset, 2001.
- Kurd Alî, Muhammed b. Abdirezzâk b. Muhammed. *Hutatu's-Şâm*. 6 Cilt. Dimaşk: Mektebetu'n-Nûrî, 3. Basım, 1983.
- Küçüksarı, Mücahit. "Tevfik Yûsuf el-Avvâd'ın 'er-Rağîf' Adlı Romanında Türk İmajı". *Mütefekkir* 3/6 (31 Aralık 2016): 307-327. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.284564>.
- Matlûb, Ahmed. *Mu'cemu mustalahâti'n-nakdi'l-'arabbiyyi'l-kadîm*. Beyrut: Mektebetu Lubnân Nâşirûn, 2001.
- Mutenebbî, Ebu't-Tayyib Ahmed b. el-Huseyn. *Dîvân*. Beyrut: Dâru Beyrût, 1983.
- Ruşdî, Raşâd. *Fennu'l-kıssati'l-kasîra*. 2. Bs. Kahire: Mektebetu'l-Anclû, 1964.
- Şâkir, Mustafa. *Muhâdarât 'ani'l-kıssa fî Sûriyye*. Kahire: Ma'hedu'd-Dirâsâti'l-'Arabiyyeti'l-'Alemiyye, 1958.
- Tasa, Muhammed. "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı". *Marife: Bilimsel Birikim (Marife: Dini Araştırmalar Dergisi)* VI/2 (2006): 133-150.
- Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı Romanın Unsurları*. 8. Bs. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2010.
- Yâfi, Na'im. *et-Tatavvuru'l-fennî li şekli'l-kıssati'l-kasîra fî'l-edebi'l-şâmiyyi'l-hadîs*. Dimaşk: İttihâdu'l-Kuttâbi'l-Arab, 1982.
- Yesûî, Robert Kambil. *A'lâmu'l edebi'l 'Arabiyyi'l-muâsıra*. 2 Cilt. Beyrut: eş-Şeriketu'l-Müttehîde li't-Tevzî, 1996.
- Yıldız, Musa. "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü; Muhammed Teymûr'un Fi'l-Kitâr'ı". *Nûsha: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* II/4 (2002): 43-55.